

Rudolf Steinmetz. Anema was een dilettant, hopeloos verdwaald op onbekend terrein, sprak Steinmetz een paar maanden later toen hij als privatdocent sociologie in Leiden aantrad. Wat had de jonge bloem der sociologie te verwachten van de rechtswetenschap, die oude en stramme heer? De sociologie mocht zich, betoogde Steinmetz, überhaupt niet laten verlagen tot slippendrager van welke wetenschap of levensbeschouwing dan ook. Haar heilige plicht was de bestudering van de werkelijkheid, ‘zonder abstractie, zonder verbloeming.’ Hier-
17 toe moest de sociologie zich volgens Steinmetz onverkort op de natuurwetenschappen oriënteren, haar kracht zoekend in wetenschappelijke afstandelijkheid. Alleen de feiten moesten spreken.⁸

Deze exclusief-positivistische positiebepaling had de instemming van Frederik Carel Gerretson, evenals Anema een calvinistische *youngster*, zij het van hervormde en christelijk-historische huize. Na academische omzwervingen, die hem tot in de Verenigde Staten en Mexico hadden gevoerd, was Gerretson in 1909 – op aanraden van Steinmetz – zijn geluk in Brussel gaan beproeven. Hij slaagde er voor het universitair toelatingsexamen en behaalde binnen twee jaar het doctoraalexamen sociale wetenschappen. Dit heuglijke feit luisterde Gerretson op met de publicatie van een boekje. Uit de titel sprak bescheidenheid: ‘prolegomena der sociologie’, inleidende opmerkingen dus, wat niet betekende dat Gerretson zoekende was. ‘Het is de sociologie die als wetenschappelijke politiek de staatsmanskunst moet vervangen,’ schreef hij onomwonden. Immers, als de gezondheidszorg werd toevertrouwd aan de medicus, dan was het toch onbestaanbaar dat de genezing van maatschappelijke kwalen werd overgelaten aan de welbespraakten onder den volke?⁹

Het was nu volgens Gerretson eerst zaak die kwalen op te sporen en te omschrijven, een fase waarin de socioloog de rol van ‘sociaal diagnostikus’ vervulde. Daarna moest hij ze, als ‘sociaal ingenieur’ of ‘sociaal inventor’, verhelpen dan wel verzachten. Theoretische sociologie ging dus aan praktische sociologie vooraf. Eerst de feiten: die verzamelen, schiften, interpreteren, combineren en rangschikken onder de noemer van algemeen geldende regels – ‘wetten’; vervolgens: toepassing van de wetten in de praktijk van alledag. Aan dit tweede stadium was de sociologie echter nog niet lang toe, meende Gerretson. Wat als sociale wetten werd voorgesteld was doorgaans niet veel meer dan een onsamenvattende verzameling van algemene verschijnselen. ‘Het is